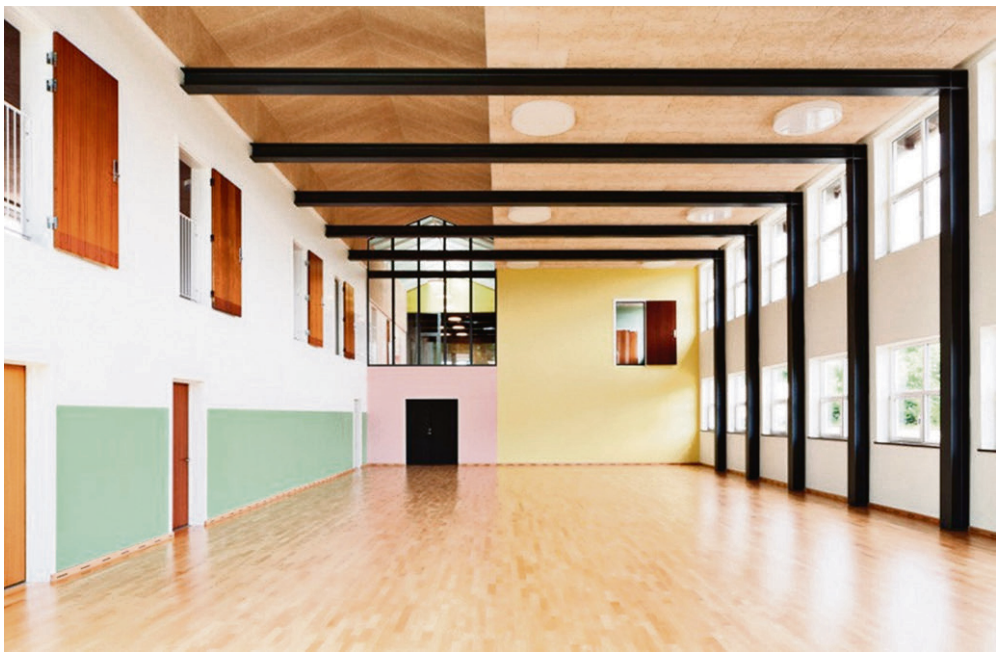

De bevarede dørhuller højt oppe på væggene afslører, at den nye sal i den genopfundne skole har erstattet to etagers klasseværelser. Nu fungerer hullerne både som fortællinger om fortiden og som franske altaner for lokalerne ovenfor. FOTO: LAURA STAMER

På Frederiksbjerg Skole har man fjernet ethvert levn fra fortidens klasseværelser og opdelt lokalerne i zoner til formidling (som her), fordybelse og gruppearbejde. FOTO: HUFTON + CROW.

Arkitektur. Samarbejde mellem lokale dynamoer og lyttende arkitekter viser, at både skolelukninger og skolereform kan være brændstof for legende arkitektur.

Hvor forandring fryder

Af JESPER STRUDSHOLM

Hist hvor vejen har slået adskillige sving sydvest for Herning, ligger en bygning og strutter af stolthed over at have undgået at blive en tom kulisse til et sørgespil om tidernes skiften.

Nr. Vium Skole blev bygget i 1966 som *centralskole* på en bar mark – det moderne alternativ til datidens landsbyskoler med egen gymnastiksal og skolekøkken. Senere blev det gule murstenshus selv ramt af den kværnende centralisering, da eleverne i 2008 blev sat på en skolebus til en nærliggende landsby.

Derpå truede forfaldet. Men på de spredte gårde i et sogn uden en egentlig bymidte talte beboerne om en vision, der endte med at kunne formuleres i ét udsagn: »Landsbyen i skolen bliver for os den by, vi ikke har.«

Sådan skrev de i en ansøgning til Lokale- og Anlægsfonden, der for lottopenge støtter sportsfaciliteter.

»Vi måtte skabe en ny måde at se tingene på frem for at blive hængende i fortiden,« siger Carsten Haunstrup-Møller, næstformand i Nørre Vium Sports- og Kulturcenter, der for 50.000 kroner købte den tomme bygning af kommunen. Den egentlige udfordring var meget større: en årlig varmeregning på en kvart million kroner. Der måtte indtægter til.

Gennem Lokale- og Anlægsfonden mødte borgerne arkitekt Erik Brandt Dam i København, der har specialiseret sig i nye fortolkninger af landets kulturarv.

»Vi så både en arkitektopgave og en mulighed for at levere byggesten til samfundsudvikling. Alle taler om, at landområderne taber højde – vi så en energi, som man måske ikke kan finde i byerne,« siger han.

Kommunen blev overtalt til at flytte børnehave og skolefritidsordning fra nogle nærliggende villaer og leje sig ind i sin tidligere skole. Der blev også plads til en integreret vuggestue, sognets første alternativ til privat dagpleje.

Katalysatoren var det tætte samspil mellem husets rammer og indhold.

»I gamle dage skulle børnene i flyverdragter for at gå over i hallen. Nu kan de selv flyde ud i hele bygningen – og du kan gå direkte fra børnehaven til en fritidsaktivitet ved bare at gå ned i stueetagen og klæde om,« siger Carsten Haunstrup-Møller.

Med tre millioner kroner fra Lokale- og Anlægsfonden og lignende beløb fra Ringkøbing-Skjern Kommune og en af A.P. Møllers fonde kunne arkitekt og borgere kaste sig over design, der handlede om at skabe nyt ved at rive ned.

Et tilbygget medborgerhus blev fjernet, fordi det hang dårligt sammen med stringensen i den oprindelige bygning. Arret fra nedrivningen blev til en ny isoleret ydermur med en lysfyldt siddekarnap som led i den gamle gymnastiksals forvandling til en såkaldt motoriksal. I den anden ende af salen kravler børnene ned fra børnehaven ovenfor gennem en lodret labyrint.

I bygningens modsatte ende blev både mure, gulve og lofter på den ene side af skolens lange gange fjernet for at give plads til en ny sal. Men skolens tidligere elever vil stadig kunne finde dørene til deres gamle lokaler. De hænger åbne højt oppe på væggen i den nye sal som en hilsen til fortiden og som indendørs franske altaner, der binder nutidens rum sammen.

»Ved at rive ned har vi skabt en række sociale møder, som bygningen havde som en del af sit dna,« siger Erik Brandt Dam.

»Vi tænkte: Det er godt nok alternativt,« siger Carsten Haunstrup-Møller om de bevarede dørhuller. »Men det blev til et samtaleemne for gæster og gør, at man husker, at stedet har en historie, og at man engang har været der.«

Arkitektens næste udfordring til sine klienter var at lade billedkunstneren Malene Bach farvesætte det indre af bygningen med inspiration fra de oprindelige farver fra 1960erne. Bachs klare gule, røde, blå og grønne kuloer viste sig at have den samme magi som Herbert Krenchels krenitskåle med deres sorte ydre og pastelfarvede indre fra 1953, der nu igen storsælger hos landets isenkræmmere. Farverne klarer sig overbevisende i dobbeltrollen som erindring og fornyelse i en bygning, der i et tæt samarbejde mellem landsby og arkitekt fejrer fortidens skrammer frem for at skjule dem.

»Jeg har fået øje på noget, som jeg skal arbejde meget mere med: Man kan nå meget længere med et løsere greb om tingene. Hvis man vil lave en landsby, nytter det ikke, at den er rejst af én stemme – der skal være plads til det spraglede og mangfoldige, uden at det bliver upræcist,« siger Erik Brandt Dam.

I AARHUS åbnede Frederiksbjerg Skole i august som et andet af årets smukke eksempler på nye huse til tidernes skiften – her et voksende børnetal i midtbyen.

Bygningen er delvist opført af genbrugsmursten fra sin forgænger på samme grund, Skt. Annagade Skole, som selv nåede at blive reinkarneret som medborgerhus inden nedrivningen i 2014. Stenene sidder nu i en markant facade, elsket af nogle og muligvis hadet af flere for sine vinduer i varierende størrelser, der udefra synes at være drysset ud med løs hånd. Men indenfor viser vinduernes mylder sig velbegrundet i bygningens dna, der her handler om bevægelse og variation. Vinduernes varierende højder lader børnene se både himmel og gade og giver dem mulighed for at sidde i vindueskarmen.

Lige inden for hoveddøren bydes man velkommen af en klatrevæg, som er en af skolens 100 »bevægelsesstationer« – et af de mange detaljerede krav i bygningens arkitektkonkurrence, der sendte Peer Teglgaard Jeppesen på overarbejde hos Henning Larsen Architects. Selv om han udmattet stoppede ved 70 eksempler på steder til bevægelse – der allerede omfattede klatretove, en 500 meter løbebane omkring bygningen og tagterrasser med boldbure – og derpå tilføjede et »og så videre«, var arkitekten begejstret for den detaljerede udfordring af vanetænkningen:

»Det giver virkelig brændstof at møde nogen, der vil noget,« siger han om samarbejdet med skoleleder Jette Bjørn Hansen og hendes kolleger.

Skolen havde forberedt sig gennem fem år, hvor hele personalet på den daværende N.J. Fjordsgades Skole formulerede og afprøvede ideer. Siden genfandt de mange af tankerne i den nye skolereform: »Da teksten til den kom, sagde vi til hinanden: Man skulle tro, de havde læst vores byggeprogram,« siger skolelederen.

En rundvisning med lederen af udskolingen (7.-9. klasse), Solveig Klyvø, afslører, hvordan nytænkningen er synlig i hver eneste krog og hvert et minut i hverdagen. Klasselokalerne er brudt op i zoner til *formidling* (hvor læreren taler til elever, der for eksempel kan sidde i vindueskarme og på trappemøbler), fordybelse (med individuel research) og *projektflader* (til gruppearbejde). Stole er yt, taburetter er in, for »sidning er den nye rygning«, siger Klyvø om det usunde i fastlåste stillinger.

Hele skolen har et kulørt sportsgulv. For sko er skidt for sofaer og vindueskarme – og for de madrasser, som børnene kommer susende ind for at bruge til ti minutters *mindfulness*, da vi besøger motoriksalen, en orange boks med glaspartier, der næsten svæver midt i atriummet.

Det store, fireetages trappe- og opholdsrum er arkitekternes bidrag til en sammenhængende skole, hvor små og store kan se og inspirere hinanden – inklusive gennem glasdørene til faglokalerne – men også bevæge sig ind i mere private zoner.

»Det skal være nemt at finde rundt i – men også være brudt ned i enheder, hvor børnene føler sig trygge,« siger Jeppesen.

I bunden af atriummet er skolen forbundet til byen med store glaspartier. Også cafeen (med 80 procent økologisk mad og forbud mod at gå ud efter junkfood i frikvarteret) kan åbne mod Ingerslev Boulevard, hvis torvegæster gerne må spise deres indkøb ved de udendørs borde.

Skolen har også bevidst undgået at duplikere faciliteter i midtbyen som sportshal, svømmehal og bibliotek. I stedet er der blevet plads til danse- og teatersale og musikrum, hvor naboerne rykker ind, når eleverne går hjem. Det gælder også legepladser og tagterrasser.

»Sådan giver skolen noget tilbage til byen,« siger Jeppesen. Byens forældre og elever har allerede svaret positivt igen på det samlede tankesæt ved at bremse flugten fra folkeskolen til privatskolerne.

»Det har været en stor opgave. Det vigtigste er det, der er foregået indholdsmæssigt – men bygningen er et godt supplement,« siger skoleleder Jette Bjørn Hansen.

LAYOUT: LINDA BALLE KORREKTUR: LISBETH RINDHOLT